

Jankiel i kwestia żydowska w *Panu Tadeuszu*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Andrzej Żbikowski, *Żydzi*, Wrocław 1997, s. 19.
- Źródło: Zygmunt Krasiński, *Nie-Boska komedia*, Kraków 2007, s. 73.
- Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] Maria Konopnicka, *Opowiadania*, Warszawa 1974, s. 51–52.
- Źródło: Bolesław Prus, *Lalka*, t. 1, Warszawa 1981, s. 126–127.
- Źródło: Bolesław Prus, *Lalka*, t. 1, Warszawa 1981, s. 231.
- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 12–47.
- Źródło: Stefan Żeromski, *Ziemia obiecana*, Warszawa 2005, s. 43–44.
- Źródło: Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, Warszawa 2000, s. 218–219.
- Źródło: Tadeusz Borowski, *Dzień na Harmenzach*, [w:] Tadeusz Borowski, *Wybór opowiadań*, Warszawa 2005, s. 124.
- Źródło: Olga Tokarczuk, *Księgi Jakubowe*, Kraków 2014, s. 876–877.
- Źródło: Andrzej Fabianowski, *Paryż*, [w:] tegoż, *Mickiewicz i świat żydowski*, Warszawa 2018, s. 107–111.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga VII: Rada, wersy 356–399*, [w:] Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 205–206.
- Źródło: *Księga Hioba, 1, 1-3*, [w:] *Pismo święte Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1997, s. 558.

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga XII [Gerwazy obdarza jenerała Henryka Dąbrowskiego swoim scyzorykiem]*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 344.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga XII [Wojski o upadku obyczajów]*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 339.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga VIII [Zajazd Hrabiego na Soplicę]*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 237.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga IV [Opowieść księdza o tabakierze]*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 114.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga II [O Hrabu]*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 45.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga I [Nauka Sędziego o grzeczności]*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 18.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga I [Przyjazd Tadeusza]*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 11.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga IV: Dyplomatyka i łowy, wersy 165-272*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 106–109.

Jankiel i kwestia żydowska w *Panu Tadeuszu*

Jankiel cymbalista

Źródło: Polona, domena publiczna.

Wśród wielu różnych problemów epoki romantyzmu warto również podjąć kwestię roli Żydów w społeczeństwie Rzeczypospolitej tamtego okresu. Jak byli postrzegani np. przez szlachtę polską? Żydzi, już od średniowiecza, zamieszkiwali przecież ziemie polskie, tworząc liczną i ważną dla naszej kultury społeczność. Mickiewicz, pisząc *Pana Tadeusza*, stworzył postać Jankiela, kreśląc tym samym nie tylko portret indywidualnej postaci, ale także reprezentanta całej społeczności żydowskiej zamieszkującej ówczesną Litwę.

Twoje cele

- Określisz, jaki był stosunek Mickiewicza do Żydów na podstawie roli, jaką odgrywa Jankiel w *Panu Tadeuszu*.
- Scharakteryzujesz postać Jankiela i motywy jego postępowania.
- Wyjaśnisz, jaką wizję nowoczesnej ojczyzny zaproponował Mickiewicz w *Panu Tadeuszu*.

Przeczytaj

Żydzi zamieszkiwali ziemie polskie już od epoki od średniowiecza.

((Andrzej Żbikowski

Żydzi

Wśród kolonistów osiedlających się w nielicznych ośrodkach miejskich monarchii piastowskiej, podzielonej na wiele udzielnych księstw, liczną grupę stanowili Żydzi. Najwcześniej pojawili się na Śląsku, w Wielkopolsce, na Kujawach i w innych dzielnicach. najstarszym pewnym śladem ich obecności są monety bite przez żydowskich mincerzy na polecenie Mieszka III Starego oraz zachowana we Wrocławiu inskrypcja nagrobna – z 1203 r. – Dawida, syna Sar Szaloma.

Źródło: Andrzej Żbikowski, *Żydzi*, Wrocław 1997, s. 19.

Opis dwóch karczm stanowi na kartach *Pana Tadeusza* pretekst do pokazania bogactwa kultury żydowskiej, a więc także związanych z nią zwyczajów religijnych, obrzędowości oraz stylu życia. Mickiewicz ukazał również stosunki panujące pomiędzy Polakami a innymi narodowościami żyjącymi w dawnej Rzeczypospolitej. I rzeczywiście, poecie doskonale udaje się uchwycić element symbiozy oraz wzajemnego przenikania się wpływów rozmaitych społeczności. Warto przy tym zauważyć, że Jankiel, żydowski karczmarz, jest jednocześnie wielkim orędownikiem polskości. Niczym etnograf zbiera, przechowuje i upowszechnia rodzime pieśni ludowe. Korzystając ze swoich talentów muzycznych, popularyzuje *Mazurek Dąbrowskiego*, dzięki temu jednocząc serca słuchaczy, a nawet umacniając zgodę pomiędzy zwaśnionymi stronami.

((Adam Mickiewicz

Księga IV: Dyplomatyka i łowy, wersy 165-272

Maurycy Gottlieb, *Żydzi modlą się w synagodze w Dniu Przeżłagania*, 1878

Źródło: domena publiczna.

Dwie chyliły się karczmy po dwóch stronach drogi,
Oknami wzajem sobie grożące jak wrogi;
Stara należy z prawa do zamku dziedzica,
Nową na złość zamkowi postawił Soplica.
W tamtej, jak w swem dziedzictwie, rej wodził Gerwazy,
W tej najwyższe za stołem brał miejsce Protazy.

Nowa karczma nie była ciekawa z pozoru.
Stara wedle dawnego zbudowana wzoru,
Który był wymyślony od [tyryjskich](#) cieśli,
A potem go Żydowie po świecie roznieśli:
Rodzaj architektury obcym budowniczym
Wcale nieznany; my go od Żydów dziedziczym.

Karczma z przodu jak korab, z tyłu jak świątynia:
Korab, istna Noego czworogranna skrzynia,
Znany dziś pod prostackim nazwiskiem stodoły;
Tam różne są zwierzęta, konie, krowy, woły,
Kozy brodate; w górze zaś ptactwa gromady
I płazów choć po parze, są też i owady.
Część tylna, na kształt dziwnej świątyni stawiona,
Przypomina z pozoru ów gmach Salomona,
Który pierwsi ćwiczeni w budowań rzemieśle
Hiramscy na Syjonie wystawili cieśle.
Żydzi go naśladują dotąd we swych szkołach,
A szkół rysunek widny w karczmach i stodołach.
Dach z [dranic](#) i ze słomy, spiczasty, zadarty,
Pogięty jako [kołpak](#) żydowski podarty.
Ze szczytu wytryskują krużganku krawędzie,
Oparte na drewnianym licznych kolumn rzędzie;
Kolumny, co jest wielkie architektów dziwo,
Trwałe, chociaż wpół zgniłe i stawione krzywo
Jako w wieży pizańskiej, nie podług modeliów
Greckich, bo są bez podstaw i bez [kapitelów](#).

Nad kolumnami biegą wpółokrągłe łuki,
Także z drzewa, gotyckiej naśladowstwo sztuki.
Z wierzchu ozdoby sztuczne, nie rylcem, nie dłutem,
Ale zręcznie ciesielskim wyrzezane [skludem](#),
Krzywe jak szabasowych ramiona świeczników;
Na końcu wiszą gałki, coś na kształt guzików,
Które Żydzi modląc się na łbach zawieszają
I które po swojemu [cyces](#) nazywają.
Słowem, z daleka karczma chwiejąca się, krzywa,
Podobna jest do Żyda, gdy się modląc kiwa:
Dach jak czapka, jak broda strzecha roztrzęsiona,
Ściany dymne i brudne jak czarna opona,
A z przodu rzeźba sterczy jak cyces na czole.

W środku karczmy jest podział jak w żydowskiej szkole:
Jedna część, pełna izbic ciasnych i podłużnych,
Służy dla dam wyłącznie i panów podróżnych;
W drugiej ogromna sala: koło każdej ściany
Ciągnie się wielonożny stół wąski, drewniany.
Przy nim stołki, choć niższe, podobne do stoła,
Jako dzieci do ojca.

Na stołkach dokoła
Siedziały chłopcy, chłopki tudzież szlachta drobna,
Wszyscy rzędem; ekonom sam siedział z osobna.
Po rannej mszy z kaplicy, że była niedziela,
Zabawić się i wypić przyszli do Jankiela.
Przy każdym już szumiała siwą wódką czarka,
Ponad wszystkimi z butlą biegała szynkarka.
W środku arendarz Jankiel, w długim aż do ziemi
[Szarafanie](#), zapiętym haftkami srebrnymi,
Rękę jedną za czarny pas jedwabny wsadził,
Drugą poważnie sobie siwą brodę gładził;
Rzucając wkoło okiem rozkazy wydawał,

Witał wchodzących gości, przy siedzących stawał
Zagajając rozmowę, kłótliwych zagadzał,
Lecz nie służył nikomu: tylko się przechadzał.
Żyd stary i powszechnie znany z pocziwości,
Od lat wielu dzierżawił karczmę, a nikt z włości,
Nikt ze szlachty nie zaniósł nań skargi do dworu:
O cóż skarżyć? Miał trunki dobre do wyboru,
Rachował się ostrożnie, lecz bez oszukaństwa,
Ochoty nie zabraniał, nie cierpiał pijaństwa,
Zabaw wielki miłośnik: u niego wesele
I chrzciny obchodzono, on w każdą niedzielę
Kazał do siebie ze wsi przychodzić muzyce,
Przy której i basetla była, i kozice.

Muzykę znał, sam słynął muzycznym talentem;
Z cymbałami, narodu swego instrumentem,
Chadzał niegdyś po dworach i graniem zdumiewał
I pieśniami, bo biegle i uczenie śpiewał.
Chociaż Żyd, dosyć czystą miał polską wymowę,
Szczególniej zaś polubił pieśni narodowe;
Przywoził mnóstwo z każdej za Niemen wyprawy,
Kołomyjek z Halicza, mazurów z Warszawy;
Wieść, nie wiem czyli pewna, w całej okolicy
Głosiła, że on pierwszy przywiózł z zagranicy
I upowszechnił wówczas, w tamiecznym powiecie
Ową piosenkę, sławną dziś na całym świecie,
A którą po raz pierwszy na ziemi [Auzonów](#)
Wygrały Włochom polskie trąby legijonów.
Talent śpiewania bardzo na Litwie popłaca,
Jedna miłość u ludzi, wsławia i wzbogaca:
Jankiel zrobił majątek; syt zysków i chwały,
Zawiesił dźwięcznostrunne na ścianie cymbały;
Osiadłszy z dziećmi w karczmie, zatrudniał się szynkiem,
Przy tym w pobliskim mieście był też podrabinkiem,

A zawsze miłym wszędzie gościem i domowym
Doradcą; znał się dobrze na handlu zbożowym,
Na **wicinym**: potrzebna jest znajomość taka
Na wsi – Miał także sławę dobrego Polaka.

On pierwszy zgodził kłótnie, często nawet krwawe,
Między dwiema karczmami: obie wziął w dzierżawę;
Szanowali go równie i starzy stronnicy
Horeszkowscy, i słudzy Sędziego Soplicy.
On sam powagę umiał utrzymać nad groźnym
Klucznikiem horeszkowskim i kłótliwym Woźnym;
Przed Jankielem tłumili dawne swe urazy
Gerwazy, groźny ręką, językiem Protazy.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Księga IV: Dyplomatyka i towy, wersy 165-272*, [w:] tegoż, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 106–109.

Władysław Szerner, *Karczma w Orońsku*, 2. poł. XIX w.

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, domena publiczna.

Andrzej Fabianowski, badacz twórczości wieszczki narodowej, tak oto analizuje sposób, w jaki Mickiewiczowi udaje się uchwycić koloryt kultury żydowskiej:

((Andrzej Fabianowski

Paryż

Wiedza i obyczaj żydowski przejawiały się w rozmaitych sferach świata soplicowskiego i nie tylko tego świata. W znajdującym się

w Księdze IV opisie karczem znajdujemy informacje o „odziedziczeniu po Żydach” pewnego, nieznanego obcym, typu architektury. [...]

Kształt architektoniczny starej karczmy porównany zostaje do kształtu dwóch niezwykle ważnych budowli Starego i Nowego Testamentu: arki Noego i świątyni Salomona, miejsca złożenia Arki Przymierza. [...]

Przy tym karczma jest także obrazem człowieka w pewnej szczególnej sytuacji: podczas modlitwy, a więc gdy człowiek nawiązuje kontakt z Bogiem. Ta zależność dodatkowo wzmacnia, nieoczywistą w pierwszej chwili, obecność sacrum w takiej budowlu jak karczma. Jej metafizyczne zaplecze. [...]

Stara karczma Jankiela była więc jednocześnie świątynią, obrazem modlącego się Żyda i szkołą nauczającą prawd religii. Jej funkcja związana z konsumpcją wydaje się tu jakby nieorganiczna, sztucznie dopięta do owych zadań ukrytych przed oczami **profanów**.

Osobą, która łączy owe wszystkie zadania, jest dzierżawca karczem, Jankiel. [...]

Jankiel jest uosobieniem patriarchalnego spokoju, opanowania, bezczasu. Wtrącony jednak w żywą i nieprzewidywalną społeczność soplicowską, potrafi zachować (choć jest Żydem!) wysoki autorytet, potrafi – wydaje się to najważniejsze – „kłótlivych zgadzać”. Te **koncyliacyjne** talenty rozciągnął też na obie karczmy. [...]

Jankiel godzi więc judaizm z chrześcijaństwem, znosi sprzeczność między oczekiwaniem na Mesjasza i przekonaniem, że mesjasz już nadszedł.

Źródło: Andrzej Fabianowski, *Paryż*, [w:] tegoż, *Mickiewicz i świat żydowski*, Warszawa 2018, s. 107–111.

Słownik

język hebrajski

język, w którym została napisana znaczna część Biblii, liturgiczny język judaizmu (religii żydowskiej), obecnie urzędowy język w Izraelu

jidysz

(niem. jiddisch) – język Żydów europejskich powstały w X–XII w. z dialektów zachodnio-środkowo-niemieckich, z dodatkiem elementów romańskich, hebrajskich i słowiańskich

tales

(hebr. *talit*; jid. *tales*) – szal modlitewny używany podczas modlitw porannych

tefilin

(gr. *filakterie* – amulety) – małe sześciennie pudełko wykonane ze skóry koszerne zwierzęcia, zawierające określone fragmenty Tory, umieszczane przez wiernych podczas modlitwy na ramieniu i czole

Audiobook

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PBAPnOEWS>

Jankiel pojawił się w czterech zaledwie, ale za to kluczowych fragmentach utworu. O pierwszej jego prezentacji, w karczmie, podczas narady Robaka z okoliczną szlachtą, Wyka napisał, iż był to „jeden z najbardziej serio [...] ustępów całego poematu”. Narrator mówił o autorytecie, jakim ten Żyd cieszył się wśród miejscowej szlachty (rozstrzygał spory, szanował go nawet Gerwazy, traktujący przecież Żydów jako pośledniejszy gatunek ludzi), podkreślał jego rzetelność w interesach, wrogość wobec pijaństwa (co uderzało w utrwalone antyżydowskie stereotypy), wreszcie talent muzyczny. Zwrócił również uwagę na podwójną tożsamość, przywiązanie do wiary ojców („w pobliskim mieście był też podrabinkiem”) i polski, przez nikogo nie kwestionowany, patriotyzm („Miał także sławę dobrego Polaka”). Mimochodem wspomniał także o tajnych naradach z Robakiem oraz o ich znajomości z dalekich krajów, co nie tylko zapowiadało związek karczmarza ze spiskiem, ale i wskazywało na wcześniejszy udział w wojenno-niepodległościowych akcjach z dala od nowogródzkiej ziemi.

Po raz drugi Jankiel pojawił się w księdze VII, na sławetnym sejmiku w Dobrzyniu, kiedy to próbował przeciwstawić się zajazdowi na Soplicowo, przestrzegając przed wciąganiem Rosjan w sąsiedzką zwadę, ale próba zapobieżenia domowemu rozbratowi i uratowania spisku, który zanarchizowana szlachta wystawiała na szwank, nie powiodła się. Jankiela przepędził Klucznik pamiętnymi słowy: „Precz stąd, Żydzio! Nie tkaj palców między drzwi, nie o ciebie idzie!”. Potem zobaczymy go w momencie szczególnie podniosłym, gdy po spowiedzi księdza Robaka przyniesie wieść od szefa sztabu, generała Fiszer – którego okazuje się łącznikiem – że w cesarskim tajnym gabinecie została postanowiona wojna. W scenie tej pełnił funkcję posłańca nadziei, który Jackowi Soplicy przynosi ulgę w godzinie śmierci. I wreszcie epizod czwarty, najważniejszy, zamykający w XII księdze mocną kodą obecność Żyda w polskim narodowym poemacie. Wystąpił tam nie tylko w roli arcymistrza-cymbalisty, ale też „muzycznego” komentatora najnowszych dziejów narodowych. Mickiewicz ukazał go jako człowieka znakomicie czującego złożoność i istotę ducha polskiego. „Żyd pocziwy ojczyznę jako Polak kochał” – autorytatywnie stwierdzał „gospodarz poematu”. Jako Polak – nie: jak Polak. Jankiel stawał się wzorem Polaka-Żyda, Polaka wyznania mojżeszowego, który łączy judaistyczną tożsamość z polskim patriotyzmem. To prawda, istota świadomości religijnej tego bohatera nie została w pełni ukazana. Nie wiemy, czy bliższa była mu religijność rabiniczno-ortodoksyjna lub chasydzka (choć to

wątpliwe), czy też raczej sympatyzował z ideami haskali, judaistycznym oświeceniem. Nie wiemy, ponieważ poeta skupił się na precyzyjnym określeniu związków Jankiela ze światem polskim, a rolę w żydowskiej zbiorowości pozostawił w sferze niedookreślonej. Jankiel jest polskim patriotą, obok księdza Robaka głównym konstruktorem niepodległościowej konspiracji, w poemacie mówi niewiele, ale wyłącznie rzeczy ważne. Miał Norwid rację, to jest „figura serio”, figura pierwszoplanowa nie ze względu na frekwencję pojawiania się, ale jej rangę patriotyczną, moralną i – by tak rzec – wzorcotwórczą.

Pigoń, jakże słusznie, dowodził, iż epeiczna idea *Pana Tadeusza* nie sprowadzała się wyłącznie do pochwały wartościowych elementów szlacheckiej tradycji i krytyki jej cech negatywnych, najpierw anarchizmu i sobiepaństwa. Poemat zawierał nową wizję ojczyzny i polskości:

„Jego [to jest Mickiewicza] pojęcie ojczyzny polskiej dałoby się ująć najściślej terminem używanym w estetyce: wielość w jedności; przy pieczołowitym zachowaniu indywidualności ziem składowych zastrzegał on jak najwyższy wymiar wspólnej zgranej wierności jednej ojczyźnie”.

Również Kleiner podkreślał, iż właściwym tematem epopei jest prezentacja momentu nie tyle schyłku szlacheckiego świata, co przemiany polskiego narodu. Możemy przyjąć, iż poeta projektował tu koncepcję narodu scalającą przedrozbiorową formułę wspólnoty obywateli równych wobec prawa, ale formułę rozciągniętą na wszystkie stany i narody Rzeczypospolitej, z pierwiastkami romantycznymi, eksponującymi znaczenie języka, kultury, obyczaju. *Pan Tadeusz* był utworem oceniającym przeszłość, ale też, jak stwierdził Wyka, „antycypował przyszłość”, wpisywał się w obszar ówczesnej debaty nad pojmowaniem idei narodu.

Źródło: Jerzy Fiećko, *Spór pomiędzy Mickiewiczem a Krasińskim o miejsce Żydów wśród Polaków*, „Pamiętnik Literacki” 2008/2, s. 5–21.

Polecenie 1

Jankiel jest w *Panu Tadeuszu* postacią pozytywną. Określ cechy bohatera, które o tym decydują.

Polecenie 2

Wyjaśnij, jak rozumiesz określenie „postaniec nadziei” odnoszące się do Jankiela. Sformułuj krótką wypowiedź pisemną na ten temat.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, co wynika z użycia w zdaniu: „Żyd pocziwy ojczyznę jako Polak kochał” wyrażenia „jako Polak”, a nie „jak Polak”? Zaznacz właściwą odpowiedź.

☐

Różnica jest tak subtelna, że nie ma znaczenia, które z wyrażen zostałoby zastosowane.

☐

Mickiewicz porównuje w ten sposób Jankiela do Polaków.

☐

Mickiewicz przedstawia w ten sposób Jankiela jako pełnoprawnego, kochającego ojczyznę Polaka.

Ćwiczenie 2

Zanotuj, jaką wizję nowoczesnej ojczyzny zaproponował Mickiewicz w *Panu Tadeuszu*. Czy widział w nowej Polsce miejsce dla Żydów?

Film

Polecenie 1

Po zapoznaniu się z prezentacją napisz w punktach, jaką działalnością zajmował się Jankiel.

Film dostępny pod adresem [/preview/resource/RoqlmvGYnndDC](https://www.youtube.com/watch?v=bx4SOeF6UK4#action=share&ab_channel=MuzeumPanaTadeuszaOssolineum)

Koncert Jankiela na cymbałach | „Pan Tadeusz” – świat przedstawiony.

Dzięki uprzejmości Muzeum Pana Tadeusza we Wrocławiu.

Cytat za: https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/programy_educacyjne/filmy-edu/ https://www.youtube.com/watch?v=bx4SOeF6UK4#action=share&ab_channel=MuzeumPanaTadeuszaOssolineum

<https://www.youtube.com/channel/UCP4Taqq6DNiKAHQjg2VGvOA>.

Nagranie filmowe pod tytułem Jak się to wszystko działo opowiada o koncercie Jankiela z *Pana Tadeusza*.

Polecenie 2

Wyjaśnij, jaką funkcję kompozycyjną pełni *Mazurek Dąbrowskiego* w całości epopei Adama Mickiewicza. Wskaż i omów fragmenty dzieła, w których pojawia się ta patriotyczna pieśń.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Jankiel i kwestia żydowska w *Panu Tadeuszu*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- określa, jaki był stosunek Mickiewicza do przedstawicieli narodu żydowskiego na podstawie roli, jaką odgrywa Jankiel w *Panu Tadeuszu*,
- charakteryzuje postać Jankiela i motywy jego postępowania,
- wyjaśnia, jaką wizję nowoczesnej ojczyzny zaproponował Mickiewicz w *Panu Tadeuszu*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- praca z tekstem;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego;
- praca w parach.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Jankiel i kwestia żydowska w Panu Tadeuszu”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”. Poleca także, by uczniowie, podzieleni na cztery grupy, wyszukali w tekście epopei fragmenty, w których pojawia się Jankiel (Księga IV: narada Robaka ze szlachtą w karczmie i głos Jankiela, Księga VII: Jankiel przeciwstawia się zajazdowi na Soplicowo, Księga X: Jankiel przynosi Robakowi list od generała Fiszera, Księga XII: Polonez).

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Uczniowie rozpoczynają pracę w ustalonych przed lekcją grupach. Prezentują i omawiają fragmenty epopei, w których pojawia się Jankiel. Na tablicy powstaje mapa myśli, do której przedstawiciele grup dopisują informacje na temat roli, jaką odgrywa Żyd arendarz w kolejnych księgach *Pana Tadeusza*. Nauczyciel ewentualnie uzupełnia informacje. Po prezentacji ostatniej grupy uczniowie notują mapę myśli w zeszytach. Później grupy rozdzielają się.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel odtwarza audiobook. Uczniowie w parach wykonują polecenie 1: Jankiel jest w *Panu Tadeuszu* postacią pozytywną. Wskaż cechy bohatera, które o tym decydują. Później rozwiązują także ćw. 1. i 2. z tej samej sekcji.
2. Uczniowie zapoznają się z prezentacją multimedialną Muzeum Pana Tadeusza zamieszczoną w e-materiale. Wspólnie wykonują polecenie: Wyjaśnij, jaką funkcję kompozycyjną pełni *Mazurek Dąbrowskiego* w epopei Adama Mickiewicza. Wskaż fragmenty dzieła, w których pojawia się ta patriotyczna pieśń.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Wybrany uczeń odczytuje cele lekcji, następuje wspólne omówienie: co udało się osiągnąć, do czego warto wrócić, czego nie udało się zrealizować i dlaczego. Później nauczyciel analizuje przebieg lekcji i przeprowadza ewaluację, z której wnioski wykorzysta w przyszłości.

Praca domowa:

1. Zanotuj, jaką wizję nowoczesnej ojczyzny zaproponował Mickiewicz w *Panu Tadeuszu*. Czy widział w nowej Polsce miejsce dla Żydów?

Materiały pomocnicze:

- *Polonista w szkole*, pod red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2004.
- Andrzej Żbikowski, *Żydzi*, Wrocław 1997.
- Andrzej Fabianowski, *Mickiewicz i świat żydowski*, Warszawa 2018.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.